

**BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ
KOMİSYONU RAPORU**

Giriş:

Alt yapı eksikleri ve kullanım maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle ülkemiz, bilgi toplumuna dönüşümde önemli kriterler olan erişim ve kullanım endekslerinde geriye düşmektedir. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'nin (ITU) verilerine göre; Türkiye Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) Geliştirme Endeksi'nde 2016 yılında bir önceki yıla göre 1 basamak gerileyerek 70. sırada yer alabildi. BİT Geliştirme Endeksi'nin alt endekslerine bakıldığında ise Türkiye erişim endeksinde 81'inci olabilirken, kullanım endeksinde ise 76. sırada yer alabildi. Türkiye alt endekslerden bir diğeri olan beceri endeksinde ise 39. olarak görece üst sıralarda yer aldı. Toplumun eğitim seviyesinin değerlendirildiği ve bir anlamda BİT teknolojileri için hazır bulunuşluk seviyesine göre yapılan sıralamada üst sıralarda çıkılmasına rağmen altyapıya erişim ve kullanım kriterlerinde oldukça geride kalmamız, genel endekste de geriye düşmemize neden oldu. Geriye düşmemizin temel nedenlerinden biri alt yapı eksikliklerinden dolayı yaşanan erişim sorunları ve yüksek vergiler nedeniyle BİT kullanımındaki düşüklüktür. Ülkemizin temel haberleşme alt yapısının işleten Türk Telekom'un özelleştirilmesinin yarattığı olumsuz etkiler de gerilemeyi tetiklemektedir.

1-Türk Telekom ve Alt Yapı Krizi

Geçtiğimiz iki yıllık dönemde telekomünikasyon alanına ilişkin yaşanan en önemli gelişme, Türk Telekom özelleştirmesinin çökmesi ve özel sektöre devredilen % 55'lik hisselerin akıbetinin belirsiz hale gelmesidir. Oger Grubu'nun yaşadığı mali kriz, özelleştirme bedeli için alınan banka kredileri karşılığında hisselerin rehin edilmesiyle başlayarak, büyüyerek, devam ediyor. Türkiye'de telekomünikasyon alanının lokomotifi

ve 175 yıllık mirasa sahip Türk Telekom'un AKP tarafından özelleştirilmesinin üzerinden yaklaşık 12 yıl geçmiştir. Özelleştirme öncesinde karlı ve Kurumlar Vergisi rekortmeni olan Türk Telekom'un % 55'lik hissesiyle yönetimini devralan Oger Telekom (OTAŞ), özelleştirme bedelini de Türk Telekom hisselerini ipotek ederek aldığı krediyle ödemiştir.

Özelleştirme bedelini ödemek için aldığı kredi karşılığında rehin verdiği Türk Telekom hisselerinin satışı gündemde olan Oger Grubu, 11 yıl önce 6.5 milyar dolara aldığı Türk Telekom'dan aynı süre içerisinde 5.7 milyar dolar kâr payı kazandı. Kendi şirketinde temettü dağıtımını yapabilmek için de Türk Telekom hisselerini rehin verdiği krediyi 2013'te

OTAŞ Net Temettü Geliri (Türk Telekom A Gurubu Hisselerinden)			
Dönem	TL	Dolar Kuru	Dolar
2016	-	-	-
2015	462.472.592	2,72	170.025.438
2014	1.012.469.412	2,1879	462.767.001
2013	501.672.145	1,7925	279.872.884
2012	1.327.303.902	1,7925	740.476.375
2011	1.043.088.962	1,67	624.604.169
2010	1.234.178.500	1,5004	822.588.245
2009	874.341.751	1,547	565.185.360
2008	819.586.337	1,2929	633.908.267
2007	1.423.060.000	1,3015	1.093.391.522
2006	441.656.000	1,4311	308.610.799
Toplam	9.139.829.602		5.701.430.060

yeniden yapılandırılan Oger Grubu, borcun yükünü Türk Telekom hisseleri üzerinde bıraktı. EMO'nun Türk Telekom'un açıkladığı mali raporları dikkate alarak, ortalama yıllık döviz kurları üzerinden yaptığı, hesaplama göre; Oger Grubu, Türk Telekom'daki % 55'lik hissesi karşılığında 10 yılda 5.7 milyar dolar kar payı kazandı. 2016'de ise aşırı borçlandırılan Türk Telekom, döviz kuru yükselişinde etkisiyle, geliri düşmemesine ve faaliyet karı artmasına rağmen, zarar etti.

İmtiyaz sözleşmesi ile 14 Kasım 2005 tarihinde 21 yıllığına devraldığı Türk

Türk Telekom Gelir-Yatırım Oranı (Milyar TL)			
	Net Satış Geliri	Yatırım	Oran (%)
2006	7,10	0,55	7,81
2007	7,52	1,03	13,73
2008	7,73	1,38	17,78
2009	7,70	1,21	15,78
2010	7,34	1,10	14,98
2011	7,19	1,37	19,05
2012	7,85	1,43	18,22
2013	7,77	1,37	17,63
2014	7,7	1,01	13,12
2015	7,94	1,22	15,37
2016	8,97	1,44	16,05
2017*	4,8	0,44	9,17
Toplam	89,62	13,56	15,13
*2017 verileri sadece ilk 6 ayı kapsamaktadır.			

Telekom'daki % 55 hissesi için; Oger Grubu faiz dahil toplamda 7 milyar dolar ödeme yapmıştır. Burada ilginç olan devir aşamasında peşin ödeme yapsa, teklif fiyatı olan 6 milyar 550 milyon dolar üzerinden % 5 indirim yapılacak olmasına rağmen Oger Grubu, bu olanaktan yararlanmamıştır. Çünkü peşin ödeme yapacak parası bulunmamaktadır. Bunun yerine % 20 peşin, kalanı LIBOR+2.5 faizle 5 taksitte ödeme seçeneğini kabul etmiştir. Yalnızca % 20 peşinatı, 1 milyar 310 milyon dolar ödeyerek Türk Telekom'u devralmıştır. Böylece Türk Telekom hisselerini rehin vererek kredi bulma olanağına kavuşan Oger; 1 milyar 431 milyon dolarlık da 2006 yılında taksit ödemesi yapmıştır. Bu aşamada Oger; Türk Telekom'un % 19.8 hissesini Citicorp

Trustee'ye rehin vermiştir. Ardından Oger Grubu, 23 Mart 2007 tarihinde 3.5 milyar dolar tutarında kredi alarak Türk Telekom özelleştirme bedelinin kalan borcu olan 4 milyar 192 milyon doları öderken; bu kredi karşılığında da Türk Telekom'da kalan tüm hisselerini Citicorp Trustee'ye rehin bırakmıştır. Oger Grubu, 22 Mayıs 2013 tarihinde de 4 milyar 478 milyon dolar ve 211 milyon 970 bin Avro kredi kullanmış; yine Türk Telekom hisselerini teminat olarak rehin vermiştir. Oger Grubu tarafından bu kredinin kullanım amacı ise "mevcut borçların refinansmanı ve vadesinin uzatılması ve bu yolla hissedarlarımıza temettü ödenmesi" olarak Kamu Aydınlatma Platformu'na bildirilmiştir.

Özelleştirme sonrası sonucunda 13 yıl Türk Telekom'u istediği gibi işleten Oger Grubu, kar paylarını cebine koyup götürmüş, ama borcu nedeniyle Türk Telekom hisseleri kreditorlerde ve bankalarda rehin kalmıştır. Oger Grubu'nun aldığı kar paylarını en azından Türk Telekom hisselerini rehin verdiği kredinin borçlarını ödemesinden kullanması sağlanamamıştır. Türk Telekom'dan kazandığı kârı, öncelikle Türk Telekom hisselerinin rehinden kurtulabilmesi için borç ödemesinde kullanması gereken Oger Grubu'nun 2013'de bir kez daha yine hisseleri rehin vererek refinansman

adı altında daha fazla borçlanmasına olanak sağlanmıştır. Türk Telekom'un bir önceki yıla göre daha fazla net satış geliri elde etmesine rağmen, 2016 için zarar açıklaması, açığın gelir düşüşünden çok diğer finansal sebeplere dayandığını işaret etmektedir. Bu yapısal sorunun önümüzdeki yıllarda da yatırım miktarlarına yansımaları kaçınılmaz gözükmektedir.

Türk Telekom da Borçlandırıldı

Kamuya açık finansal raporları üzerinden EMO'nun yaptığı çalışmada, Oger Grubu'nun cebinden para çıkmadan özelleştirme bedelini ödemek için aldığı kredi karşılığında hisselerini bankalarda rehin bıraktığı TT'nin yönetiminde bulunduğu sürede kurumun borçluluk oranında da artışa yol açtığı belirlendi. Devrin yapıldığı 2005 yılında TT'nin toplam borçlarının toplam varlıklarına oranı % 40.26 düzeyindeyken, 2008 yılında % 59.61'e yükseldi. OTAŞ'ın özelleştirme bedeli için aldığı kredinin refinansmanı ve temettü ödemelerine devam etmek üzere yeniden daha büyük bir kredi aldığı 2013 yılında TT'nin de borçluluk oranı % 70.8'e fırladı. Bu oran 2014'te % 68.29'a çekilirken, 2015'te % 80.63, 2016'da % 87.4 ile tepe düzeyine ulaştı. TT'nin 2017 yılı 3. çeyreği itibarıyla borçluluk oranı % 82.47 düzeyindedir. Finansal kaldıraç oranı olarak da adlandırılan bu oranın genel olarak % 50 civarında olması kabul edilebilir bulunmaktadır.

Bu borçluluk oranına özsermaye açısından bakıldığında OTAŞ'ın mali krizinin TT'ye nasıl yansıdığı da ortaya çıkmaktadır. Öncelikle devredildiği yıl TT'nin 7 milyar 690 milyar lira olan özsermayesinin eridiği, 2016 yılında 3 milyar 386 milyon lira düzeyine kadar düştüğü, 2017 yılının 3. çeyreği itibarıyla da 4 milyar 648 milyon lira olduğu görülmektedir. Toplam borçların özsermayeye oranı ise 2013 yılından itibaren kritik düzeyleri aşmıştır. Bu oran 2005'te % 67.38'ken 2013'te % 242.45'e, 2015'te % 416.16'ya çıkmış; TT'nin zarar açıkladığı 2016'da % 693.55 ile tepe düzeyine varmıştır. Geçen yılın ilk 3 çeyreği sonunda aynı oran % 470.44 olmuştur. Özkaynaklarına oranla borçların fazla olması risklilik düzeyini artırırken, hissedarların daha az özsermaye koyarak karlılığı artırdıklarının da bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Oger'in borç krizi yalnızca OTAŞ'la sınırlı kalmamış; TT'de sahip olduğu % 55 hisse için gerekli özkaynağı koymak yerine borçlandırmaya gitmeyi tercih eden OTAŞ böylece daha az özsermaye koyarken, TT'den daha çok kar alıp götürmüştür. Bu durum Kamu Aydınlatma Platformu'na yapılan 28 Mayıs 2013 tarihli açıklamaya da yansımış; TT hisselerinin rehin kalmasına yol açan yeni borçlanmanın gerekçesi "refinansman ve temettü ödemesine devam etmek" olarak ifade edilmiştir.

Özsermaye yerine daha çok borçlanmanın tercih edilmesinin diğer bir zararı da devlete ödenen vergilerin azalmasıdır. 2005 yılında 811.45 milyon lira olan TT'nin vergi ödemesi, 2006 yılında 110.6 milyon liraya düşmüştür. Bu düşüşte Kurumlar Vergisi oranının % 30'dan % 20'ye düşürülmesi etkindir. Ancak sonraki yıllara bakıldığında da özellikle 2013'ten itibaren TT'nin vergi ödemelerinde dramatik bir azalış dikkat çekmektedir. Borç faizlerinin gider gösterilmesi ödenen verginin düşmesini de

sağlamaktadır. Bilançosuna göre; 2007'de 409.8, 2008'de 508.8, 2009'da 679.7, 2010'da 798.6, 2011'de 709.6, 2012'de 773.3 milyon lira olan TT'nin vergi ödemesi, 2013'te 439.5 milyon liraya inmiş; 2014'te 606.9 milyon lira olurken 2015'te 398.4'e, 2016'da 327.8 milyon liraya kadar gerilemiştir.

TT'nin borçluluk oranı artırılıp ortaklara temettü dağıtımını yapmasına göz yumularak, OTAŞ'ın borç yükünü rehin verdiği TT hisseleri üzerine yıkarken 5.7 milyar dolarlık kar payını alıp götürmesi izlenmiştir. 2006-2015 yılları arasında her yılın ortalama dolar kuru üzerinden yıllık temettü aktarımları hesaplandığında; OTAŞ'ın 5.7 milyar dolarlık TT karını alıp götürdüğü ortaya çıkmaktadır.

Son noktada OTAŞ; kendi borçlarını ödemediği gibi TT'yi de ciddi bir borç yükü altında bırakarak zarar etmesine neden olmuştur: 2015 yılında 862 milyon lira kar eden TT, 2016'da 724 milyon lira zarar açıklamıştır. Artan borç yükü ve hisse krizine rağmen yönetimden el çektilirmeyen OTAŞ, 2017 yılında TT'nin il-ilçe müdürlüklerini kapatıp, personel kıyımına gitmiştir. Geçen yıl için kar açıklaması beklenen TT'nin, 2017'nin 3 çeyreklik dönemine ilişkin kar rakamı 1 milyar 249 milyon liradır. Anasözleşme'ye göre yönetim kurulu üyelikleri hukuki olarak otomatikman düşmüş olmasına karşın, OTAŞ'ın varlığını sürdürmesine izin verilmesi, bu karın da kaçırılması riskini doğurmuştur.

Türk Telekom'un Konsolide Bilançolarından Yansıyan Mali Durum Tablosu (Bin TL)

	Vergiler	Varlıklar	Özsermaye	Yükümlülükler (Borçlar)			Top. Borç/Top. Varlık	Top. Borç/Özsermaye
				Kısa Vadeli	Uzun Vadeli	Toplam		
2005	811.449	12.872.298	7.690.359	2.919.081	2.262.858	5.181.939	40,26	67,38
2006	110.654	13.025.367	6.410.463	4.300.301	2.314.603	6.614.904	50,78	103,19
2007	400.621	12.706.985	6.122.862	2.615.540	3.968.583	6.584.123	51,81	107,53
2007*	409.786	12.770.134	6.159.840	2.629.574	3.980.720	6.610.294	51,76	107,31
2008	508.774	12.659.446	5.113.607	3.548.688	3.997.151	7.545.839	59,61	147,56
2009**	679.692	13.401.362	5.421.966	4.664.947	3.314.449	7.979.396	59,54	147,17
2010	798.583	15.100.021	6.174.757	4.820.529	4.104.735	8.925.264	59,11	144,54
2011	709.573	16.174.407	5.769.371	5.607.183	4.797.853	10.405.036	64,33	180,35
2012	773.272	17.207.850	6.455.148	4.288.282	6.464.420	10.752.702	62,49	166,58
2012***				4.196.847	6.555.855			
2013	439.485	18.244.515	5.327.609	5.052.639	7.864.267	12.916.906	70,80	242,45
2014	606.913	19.877.787	6.303.340	4.225.718	9.348.729	13.574.447	68,29	215,35
2015	398.431	25.773.904	4.993.368	8.552.927	12.227.609	20.780.536	80,63	416,16
2016	327.779	26.874.451	3.386.621	8.351.705	15.136.125	23.487.830	87,40	693,55
2017****	577.922	26.518.550	4.648.779	6.636.432	15.233.339	21.869.771	82,47	470,44

* Muhasebe politikalarındaki değişiklik nedeniyle 2008 raporunda 2007 verileri değiştirilmiştir.

**2009 raporunda 672.938 (bin TL) olan vergi ödemesi 2010 raporunda 2009 yılı için 679.692 (bin TL) olarak belirtilmiştir.

*** 2013 yılı raporunda 2012 raporundan farklı olarak 2012 yılı kısa ve uzun vadeli borçlar arasında kaydırma yapılmış.

Toplam yükümlülük ise değişmemiştir.

**** 2017 yılı Ocak-Eylül 2017 dönemi verilerini içermektedir.

OTAŞ'ın 2017 TT karından pay almasına izin verilmemeli; borç ödemesi ve özsermayenin güçlendirilmesi sağlanmalıdır.

Oysa OTAŞ'a yönetimden el çektirilmediği gibi TT'nin malvarlıkları üzerinde büyük tasarruflarda bulunmasına halen olanak tanındığı anlaşılmaktadır. Bu yılın ilk ayı itibarıyla TT'nin ülke genelindeki 63 bina, 109 işyeri, 14 arsa ve 3 konut için kiralık ilanına çıkmıştır. Bu ilanlar arasında Adana, Adıyaman, Afyonkarahisar, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bartın, Bursa, Çorum, Denizli, Edirne, Hatay, İstanbul, İzmir, Isparta, Kastamonu, Konya, Kırklareli, Manisa, Muğla, Rize, Sakarya, Samsun, Tokat, Trabzon ve Van'da il-ilçe düzeyinde TT merkezleri yer almaktadır. Mülkiyeti kamuya ait olup, imtiyaz süresi sonunda kamuya devredilmesi gereken iletişim altyapısını barındıran bu binaların kiraya verilmeye çalışılması, altyapının geleceğine ilişkin soru işaretlerini büyütülmektedir.

İflas eden özelleştirme sürecinden vazgeçilerek, imtiyaz sözleşmesi başta olmak üzere Hazine'nin her türlü hakkı kullanarak, telekomünikasyon altyapısı acilen güvence altına alınmalıdır. OTAŞ'tan ve Oger Grubu'ndan TT hisseleri üzerinde bırakılan borcun ödenmesi için tahsilat yapılmaya çalışılmalı, TT üzerindeki mali krizin sorumluları hesap vermelidir.

Yatırım Seviyesi Düşük

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun (BTK) Pazar Verileri Raporu'nda yer

Toplam İnternet Abone Sayıları		
Bağlantı Türü	Abone Sayısı	Payı (%)
xDSL	8.106.051	12,2
Mobil Bilgisayardan	1.092.758	1,6
Mobil Cepden	54.237.327	81,6
Mobil Toplam	55.330.085	83,3
Kablo İnternet	780.127	1,17
Eve Kadar Fiber	853.023	1,28
Binaya Kadar Fiber	1.227.522	1,85
Fiber Toplam	2.080.545	3,13
Diğer	139.635	0,21
Toplam	66.436.443	100

alan bilgilerin derlenmesiyle Türk Telekom'un diğer grup şirketleri ve Avea hariç olmak üzere 2006 yılı ve 2017'nin ilk 6 aylık dönemini kapsayan net satış geliri 89,62 milyar TL olarak hesaplanmaktadır. Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (UFRS) göre düzenlenen raporlarda aynı dönem için yer alan toplam yatırım miktarı ise 13,56 milyar TL'dir. Özelleştirilmesinin ardından halen kamuya ait yapıyı kullanan ve bu altyapıyı geliştirerek, görev süresi sonunda yeniden kamuya

devretmesi gereken Türk Telekom'un özelleştirme sonrası elde ettiği gelirin yalnızca % 15.13'üne denk gelecek bir kaynağı yatırım için ayırması dikkat çekicidir. Türk Telekom'un 2016 yılında zarar etmesi ve temettü dağıtamamasının sonrasında; 2017'nin ilk 6 ayında ise yatırım oranı % 9,17'ye kadar düşürülmüştür.

Alt Yapı Gelişimi Sekteye Uğradı

BTK'nın 2017 Yılı 2. Çeyrek Üç Aylık Pazar Verileri Raporu'na göre Türkiye'de telekomünikasyon altyapısı için kritik önemde olan fiber hat uzunluğu toplamda 304 bin 530 kilometre uzunluğuna ulaşmıştır. Söz konusu altyapının 63 bin 941 kilometresi

alternatif işletmecilere ait iken, Türk Telekom'un ise 240 bin 589 km fiber altyapısı bulunduğu ve bu altyapının yaklaşık 123 bin 234 kilometresi omurga, kalan kısmının ise erişim amaçlı kullanıldığı bilgileri yer almaktadır. Raporda yer alan internet aboneleri sayılarına bakıldığında ise fiberin toplamda % 3.13'lük payı bulunduğu görülmektedir. Abonelerin % 83.28'inin cep telefonu şebekeleri üzerinden internete erişim sağlaması, sabit şebekenin gelişimi açısından soru işaretlerini artırmaktadır.

Fiberde Geri Kaldık

Raporda yer alan "OECD genelinde ağırlıklı ortalama penetrasyon oranı Aralık 2016 itibarıyla DSL için % 12.9, kablo için % 9.8 ve fiber için % 6.4 seviyesinde gerçekleşmiştir. Türkiye'de ise Haziran 2017 itibarıyla sabit genişbant internet penetrasyonunun DSL için % 10.2, kablo için % 1 ve fiber için % 2.6 seviyesinde olduğu görülmektedir" ifadeleri başta fiber olmak üzere sabit genişbant altyapısı anlamında geride kaldığımızı ortaya koymaktadır. Ana altyapı işletmecisinin Türk Telekom olduğu alanda fiber için OECD ülkelerinin 6 ay önce ulaştığı ortalamanın yarısına bile Türkiye'nin ulaşamamış olması, şebekenin gelişimi açısından özelleştirme döneminde ciddi risklerin oluştuğunu ortaya koymaktadır.

Veriler ve gelişmeler özelleştirilmesinin ardından Türk Telekom'un ana gündeminin alt yapı yatırımlarından daha çok mali tablolar, karlılık ve temettü dağıtımını gibi konuların oluşturduğuna göstermektedir. Telekomünikasyon alt yapısının büyük ölçüde elinde bulunduran Türk Telekom, şebekeyi alternatif işletmecilerle paylaşma noktasında da sorunlara yol açmıştır. Bugün geçmişte "kamu tekelden kurtulma" savıyla özelleştirme sürecine destek olmuş diğer telekomünikasyon şirketleri de Türk Telekom'dan şikayet eder hale gelmiştir. İmtiyaz sözleşmesine göre Türk Telekom'un herhangi bir ayırım yapmadan diğer işletmecilerden gelecek erişim ve/veya bağlantı taleplerine teknik olarak mümkün olduğu derece cevap vermesi gerekmektedir. Türk Telekom'un altyapı ihtiyaçlarına yönelik taleplerine yanıt vermemesi nedeniyle şirketler şikayet halinde olmalarına rağmen bugüne kadar resmi bir süreç işlememiştir. Hükümetin ilişkileri nedeniyle Türkiye'nin iletişim altyapısı açısından büyük bir açmaz yaratan bu sorun daha da büyümüş, öyle ki şirketler artık ikinci bir altyapı yatırımı yapma yoluna girmiş bulunmaktadırlar. Turkcell, Vodafone, Türksat ve TELKODER üyesi işletmeciler başta fiber olmak üzere altyapı için Ortak Altyapı Şirketi (OAŞ) kurmak üzere 2017'de çalışmalara başlamışlardır. Bu durum, BTK'nın üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmediğinin, Türk Telekom'un siyasi bağlantıları nedeniyle kullandığının açık göstergesidir. Ülke kaynakları ikinci bir altyapı yapılarak boşa harcanacaktır. Kaynakların sağlıklı kullanımı ve alt yapı maliyetlerinin düşürülerek, yurttaşların bilgi ve iletişim teknolojilerine erişiminin kolaylaşması ve ucuzlaması için siyasi iktidarın imtiyaz sözleşmesi ve imtiyazlı hissesinden gelen yetkilerini kullanması gereklidir. Türkiye'nin iletişim altyapısını ataletten iten ve 2017'de kronik hale geldiği ortaya çıkan, bu belirsizlikten bir an evvel kurtarılması zorunludur. İletişim altyapısının eşit ve adil bir şekilde, kullanıcı yararına kullanımının sağlanmalıdır.

2-Haberleşme Alanın Genel Görünümü

BTK 2017 2. Çeyrek Pazar Verileri Raporu'na göre; 2017 yılı ikinci çeyrek sonu itibarıyla 10.967.444 sabit telefon abonesi bulunan Türkiye'de, penetrasyon oranı bir önceki çeyreğe göre 0,1 puan azalarak yaklaşık % 13,7 seviyesine düşmüştür. 2017 yılı ikinci üç aylık döneminde 119 dakika olarak gerçekleşen sabit aylık ortalama konuşma süresi (MoU), bir önceki yılın aynı dönemine göre %11,9 azalırken, bir önceki döneme göre ise %4,0 oranında azalmıştır.

2008 yılında 6 milyon civarında olan genişbant internet abonesi, 2017 yılı ikinci çeyrek sonu itibarıyla 66,4 milyona yaklaşmıştır. 2017 yılı ikinci çeyreğinde toplam internet aboneliğinde bir önceki üç aylık döneme göre yaklaşık % 3,3 artış gerçekleşmiş olup mobil, fiber ve DSL internet abone sayısının artmasıyla birlikte internet abone sayısındaki genel artış eğilimi devam etmiştir. Toplam internet abone sayısının yıllık artış oranı ise % 20,1 olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılı ikinci çeyrekte xDSL abone sayısı 8,1 milyonu aşmış, fiber abone sayısı ise 2,1 milyona yaklaşmıştır. Kablo internet abone sayısı önceki üç aylık döneme göre % 1 oranında artarak 780 bin'e çıkmıştır. 2017 yılı ikinci çeyrekte sabit genişbant internet abonelerinin aylık ortalama kullanımı 76,5 GB seviyesinde, mobil genişbant internet abonelerinin aylık ortalama kullanımı ise 3 GB seviyesinde gerçekleşirken, cihazı ve SIM kartı 4.5G hizmetine uygun olan 4.5G abonelerinin data kullanımı ise 6,3 GByte olarak gerçekleşmiştir.

Alternatif işletmecilerin xDSL teknolojisi ile sundukları hizmetin sabit genişbant pazarındaki payı 2017 yılı ikinci çeyrek itibarıyla % 18,9 olarak gerçekleşirken bu dönemde TTNNet'in sabit genişbant pazarındaki xDSL payı gerilemeye devam ederek % 54,4 seviyesine inmiştir. Ayrıca toplam sabit genişbant pazarında kablo internet hizmeti sunan işletmecinin pazar payı % 7,1 olurken fiberin pazar payı % 18,8 olarak gerçekleşmiştir. Bunun yanında 8,1 milyonu geçen xDSL abonelerinde alternatif işletmecilerin payı % 25,8 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Türkiye'de nüfusa göre sabit genişbant penetrasyon oranı % 13,9 iken OECD geneli penetrasyon oranı % 30,1'dir. Mobil genişbant penetrasyon oranı Türkiye'de % 69,3 iken OECD geneli için bu oran % 99,3'dür. BTK'nın resmi raporuna yansıyan bu oranlar, ülkemizin İnternet kullanımında dünyanın gerisine düştüğün işaret etmektedir.

Haziran 2017 sonu itibarı ile Türkiye'de yaklaşık % 96 penetrasyon oranına karşılık gelen, Makineler arası iletişim (M2M) aboneleri dâhil, toplam 76.616.147 mobil abone bulunmaktadır. Makineler arası iletişim (M2M) ve 0-9 yaş nüfus hariç olmak üzere mobil penetrasyon oranı % 108,2 olarak gerçekleşmiştir.

2017 yılı ikinci çeyrekte 3G abone sayısı 13.238.510'a düşerken 4.5G abone sayısı 59.860.787'ye çıkmıştır. 3G ve 4.5G hizmetiyle birlikte mobil bilgisayardan ve cepten internet hizmeti alan mobil genişbant abone sayısı 55.330.085'e yükselmiştir. 2017 yılı ikinci çeyrekte toplam mobil internet kullanım miktarı ise 481.862 TByte olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılı ikinci çeyrek itibarıyla M2M abone sayısı 4,2 milyona ulaşmıştır. 2017 yılı ikinci çeyrek itibarıyla ön ödemeli mobil genişbant abone sayısı 25.186.435, faturalı mobil genişbant abone sayısı ise 30.143.650 olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılı

ikinci çeyrekte toplam mobil trafik hacmi 63,8 milyar dakika olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılı ikinci üç aylık dönemi trafik bilgileri bir önceki üç aylık dönemle kıyaslandığında toplam trafiğin % 6,5 oranında arttığı, geçen senenin aynı dönemi ile kıyaslandığında ise %5,5 oranında arttığı görülmektedir. 2017 yılı ikinci çeyreğinde 441 dakika olan ortalama aylık mobil kullanım süresi ile Türkiye, yer verilen Avrupa ülkelerine kıyasla mobil telefonla en fazla görüşme yapan ülke olmuştur.

2017 yılı ikinci çeyreği itibarıyla alternatif işletmecilerin toplam fiber uzunluğu 63.941 km'dir. Türk Telekom'un ise 240.589 km fiber altyapısı bulunmaktadır. Bunun yaklaşık 123.234 km'si omurga, kalan kısmı erişim amaçlı kullanılmaktadır. Türksat'ın 2017 yılı ikinci çeyreği itibarıyla toplam kablo TV abone sayısı 1.195.358 olup Teledünya markasıyla sunulan sayısal kablo TV abone sayısı 992.447 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, kablo telefon hizmetinden yararlanan 265.807 Türksat abonesi bulunmaktadır.

Tekelleşme Eğilimi Artıyor

Temel Göstergeler	2017 İkinci Çeyrek	2016 İkinci Çeyrek	Değişim (%)
Elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren işletmeci sayısı (adet)	459	622	-26,2
Elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren işletmecilerin sahip olduğu yetkilendirme sayısı (adet)	806	1009	-20,1
Elektronik haberleşme sektörü gelirleri (Milyar TL)	12,46	11,14	11,8
Elektronik haberleşme sektörü yatırımları (Milyar TL)	1,46	1,6	-12,3

BTK'nin resmi istatistik programı kapsamında yayımladığı verilere göre 2017'nin ikinci çeyreğinin sonunda elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren işletmeci sayısı bir önceki yılın aynı dönemine göre % 26,2 düşerek, 459'a geriledi. Benzer şekilde işletmecilerin sahip olduğu yetki belgesi sayısı da bir yıllık dönem içerisinde % 20,1 geriledi. Alanda faaliyet gösteren işletmeci sayısındaki azalmaya rağmen sektör gelirleri ise % 11,8 oranında artış gösterdi. Daha fazla gelirin daha az sayıda işletmeci tarafından paylaşılması anlamına gelen rakamla, alandaki tekelleşme eğiliminin yükseldiği ve rekabet sorunlarının büyüdüğüne de işaret etmektedir. Bir diğer temel sorun ise artan gelire rağmen yatırımların bir önceki yıla göre % 12,3 oranında azalmasıdır.

2017'nin ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre, sabit telefon abone sayısı % 2,5 azalırken, mobil abone kişi sayısı ise % 2 oranında artış gösterdi. Aynı dönemde makineler arası (M2M) iletişimde kullanılan hat sayısı ise % 13,3 oranında artış gösterdi. Sabit telefondan aylık ortalama konuşma süresi %12,5 düşerken, mobil konuşma süresi ise %3,5 arttı. Türk Telekom sabit abone başı ortalama aylık geliri (ARPU) aynı dönemde %1,6 artarken, mobil işletmecilerde ise gelir artışı %11'i buldu.

Toplam geniş bant abonelerin sayısı % 20,1 artarken, mobil cepten internet aboneleri sayısındaki artış ise %23,3'ü buldu. Fiber ve kablo abonelerindeki artış oranı % 17 ile genel ortalamanın altında kalırken, xDSL abone sayısı ise ancak % 8,9 oranında artış gösterdi. Büyük ölçüde sabit hatlar üzerinden gerçekleşen İnternet data trafiği ise bir önceki yılın aynı dönemine göre ise % 39 artış gösterdi.

BTK Resmi İstatistikleri	2017 İkinci Çeyrek	2016 İkinci Çeyrek	Değişim (%)
Sabit abone sayısı	10.967.444	11.248.495	-2,5
Toplam mobil abone sayısı	76.616.147	73.650.996	4
M2M abone sayısı	4.176.794	3.685.895	13,3
Mobil bilgisayardan internet abone sayısı	1.092.758	1.329.239	-17,8
Mobil abone (kişi) sayısı	71.346.595	69.965.101	2
Toplam sabit ses trafiği (milyar dk)	1,9	2,5	-24
Toplam mobil ses trafiği (milyar dk)	63,8	60,5	5,5
Sabit MoU (dk/ay)	119	136	-12,5
Mobil MoU (dk/ay)	441	426	3,5
Türk Telekom ARPU (/ay)	24,8	24,4	1,6
Mobil ARPU (/ay)	28,2	25,4	11
Toplam genişbant internet abone sayısı	66.394.555	55.260.840	20,1
Mobil bilgisayardan internet	1.092.758	1.329.239	-17,8
Mobil cepten internet	54.237.327	43.992.910	23,3
xDSL	8.106.051	7.444.432	8,9
Fiber	2.080.545	1.775.593	17,2
Kablo	780.127	64.095	17,5
Diğer	97.747	54.571	79,1
Toplam genişbant internet data trafiği (Tbyte)	2.961.416	2.129.811	39
Mobil	481.862	255.376	88,7
Sabit	2.479.554	1.874.435	32,3
Mobil genişbant internette abone başına aylık data trafiği (GB/ay)	3	1,9	57,9
Sabit genişbant internette abone başına aylık data trafiği (GB/ay)	76,5	64,4	18,8

BTK İletişim İstatistikleri-2016	TÜRKİYE	İZMİR	ORAN
Nüfus	79.814.871	4.223.545	5,3
Sabit Telefon Erişim Hat Sayısı	11.077.559	749.398	6,8
Sabit Telefon Santral Kapasitesi	21.408.987	1.413.254	6,6
Ankesörlü Telefon Sayısı	75.714	5.833	7,7
Mobil Telefon Abone Sayısı - Toplam	75.061.699	4.016.024	5,4
Mobil Telefon Abone Sayısı - 2N	4.481.147	230.596	5,1
Mobil Telefon Abone Sayısı 3N+4.5N	70.580.552	3.785.428	5,4
Genişbant İnternet Abone Sayısı-Toplam	62.236.606	3.493.152	5,6
-Sabit Genişbant İnternet Abone Sayısı-Toplam	10.499.692	790.103	7,5
--Fiber	1.926.080	208.398	10,8
--xDSL	7.764.204	521.084	6,7
--Kablo	736.916	58.536	7,9
--Diğer	72.492	2.085	2,9
-Mobil Genişbant İnternet Abone Sayısı-Toplam	51.736.914	2.703.049	5,2
--Mobil Bilgisayardan İnternet	1.237.749	85.556	6,9
--Mobil Cepten İnternet	50.499.165	2.617.493	5,2
Kablo TV Abone Sayısı	1.187.934	110.169	9,3
Fiber-Optik Kablo Uzunluğu-km	290.974	14.305	4,9

BTK 2016 İzmir İli İletişim İstatistikleri (Milyon)										
İzmir	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nüfus	3,74	3,80	3,87	3,95	3,97	4,01	4,06	4,11	4,17	4,22
Sabit Telefon Erişim Hat Sayısı	1,25	1,21	1,15	1,13	1,06	0,95	0,95	0,87	0,79	0,75
Sabit Telefon Santral Kapasitesi	1,42	1,64	1,63	1,63	1,46	1,43	1,60	1,57	1,47	1,41
Mobil Telefon Abone Sayısı	3,67	3,80	3,60	3,53	3,77	3,85	3,89	3,92	3,90	4,02
Mobil Telefon Abone Sayısı (2N)				2,64	2,19	1,62	1,22	0,82	0,88	0,23
Mobil Telefon Abone Sayısı (3N+4.5N)				0,89	1,58	2,23	2,67	3,10	3,03	3,79
Genişbant İnternet Abone Sayısı (Toplam)					1,31	1,68	2,00	2,43	2,77	3,49
Sabit Genişbant İnternet Abone Sayısı (Toplam)					0,59	0,61	0,64	0,68	0,72	0,79
Fiber					0,04	0,08	0,13	0,16	0,18	0,21
• xDSL					0,50	0,47	0,47	0,47	0,49	0,52
• Kablo					0,04	0,05	0,04	0,05	0,05	0,06
• Diğer					0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Mobil Genişbant İnternet Abone Sayısı (Toplam)					0,72	1,07	1,35	1,76	2,05	2,70
• Mobil Bilgisayardan İnternet					0,10	0,11	0,11	0,09	0,11	0,09
• Mobil Cepten İnternet					0,62	0,95	1,24	1,67	1,94	2,62
Kablo TV Abone Sayısı	0,1265	0,1234	0,1237	0,1294	0,1315	0,1291	0,1212	0,1182	0,1130	0,1102

BTK tarafından il bazında verilen istatistiklerde ise son olarak 2016 yılına ilişkin veriler yer alıyor. 2016'da Türkiye nüfusunun % 5,3'ünün yaşadığı İzmir'de, mobil abone oranı 5,4 olurken, sabit telefon sayısı ise 6,8 oldu. Ülke genelindeki genişbant abonelerinin % 5,2'sini İzmirli aboneler oluştururken, fiber abonelerinin oranının % 10,8 olması dikkat çekiyor. Abone sayısının yüksekliğine rağmen, fiber optik alt yapısının yalnızca % 4,9'u İzmir'de bulunuyor.

3-BİT Yoksulluğunu Vergi Artışları Büyütüyor

Başta cep telefonları olmak üzere BİT kapsamına giren cihazlar da en büyük vergi yükünü uzun yıllardır uygulanan Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) oluşturmaktadır. Avrupa Birliği'ne uyum kapsamında 2002 yılında çıkarılan kanunla uygulanan ÖTV, KDV gibi aynı malın her el değiştirmesinden değil de ithal edilmesi veya üretilen malın ilk alıcısına teslimi nedeniyle doğmaktadır. Bir anlamda bu verginin mükellefi ithalatçılar ve ilk satıcılarıdır. İthalatçı için alım maliyetine % 25 olarak uygulanan ÖTV'nin yarattığı ek maliyet doğrudan tüketiciye yansıtılmaktadır. Cep telefonları için ÖTV, (IV) Sayılı Liste Uygulama Genel Tebliği'ne göre; %25 olarak uygulanan ÖTV'nin bir alt limiti de bulunmaktadır.

ÖTV Kanunu'na 16 Haziran 2009'da eklenen geçici düzenleme ile 40 lira olarak belirlenen tutar, 13 Ekim 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile önce 100 liraya çıkarılmıştır. Oransal ÖTV'nin cep telefonları için 2013 yılsonuna kadar en az belirlenen alt limit düzeyinden tahsil edilmesine yönelik uygulamanın süresi, 24 Mayıs 2013 tarihli yasa değişikliğiyle 2023 yılsonuna kadar uzatılmıştır. Bakanlar Kurulu; Resmi Gazete'de 1 Ocak 2014 tarihinde yayımlanan kararıyla alt limiti 120 lira yapmıştır. Böylece yasada 40 lira olarak belirlenmiş olan alt limiti 3 katına kadar artırma yetkisini sonuna kadar kullanmış olmasına karşın yetkisiz bir şekilde Bakanlar Kurulu, Resmi Gazete'de 1 Ocak 2016 tarihinde yayımladığı 2015/8353 sayılı kararıyla 2011 yılında belirlenen 120 TL'lik bedeli artırarak, 160 TL'ye yükseltmiştir. Alt limiti 160 liraya çıkarılmasından 8 ay sonra, 20 Ağustos 2016 tarihli yasa değişikliğiyle 40 liralık alt limit 160 liraya çıkarılmıştır. Halen 160 lira olarak uygulanan alt limiti 2023 yılına kadar Bakanlar Kurulu'nun 0-480 lira arasında belirleme yetkisi bulunmaktadır.

TRT Yüğü % 10'a Yükseldi

ÖTV oranının yarattığı ek maliyetlere ve dolaylı vergilerin yarattığı yoksullaşma tartışmalarına rağmen Resmi Gazete'de 28 Haziran 2016 tarihinde yayımlanan Bakanlar Kurulu kararıyla "TRT Gelirleri Kanunu Uyarınca Radyo, Televizyon, Video ve Birleşik Cihazlar ile Bunların Dışında Kalan Radyo ve Televizyon Yayınlarını Almaya Yarayan Her Tür Cihazdan Alınacak Bandrol Ücretlerine İlişkin Karar" da değişiklik yapılarak, yeni bir yük yaratıldı. TV ve radyo alıcıları bulunan cihazlara uygulanan TRT bandrolü, İnternet'e erişebilen tüm cihazlar gibi cep telefonlarına ve bilgisayarlara da eklendi. Üzerinde radyo ve TV alıcısı bulunan cep telefonlarına % 7'lik TRT bandrolü uygulanırken, üzerinde alıcı olmadığı halde İnternet'e erişebilen tüm cep telefonlarına

ise % 6'lık yeni bir yük getirildi. Benzer şekilde dahili radyo veya TV alıcısı olan bilgisayarlar için % 3'lük TRT bandrolü, tabletler dahil İnternet üzerinden radyo veya TV yayınlarına erişilebileceği gerekçesiyle alıcısı olmayan bilgisayarlara ise % 2 olarak uygulanmaya başladı. Söz konusu kararın ardından 8 Ağustos 2017 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararıyla akıllı cep telefonları için % 6 olarak uygulanan TRT bandrolü oranı %10'a yükseltildi. Öte yandan Resmi Gazete'de 4 Ocak 2017 tarihinde yayımlanan "Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Elektronik Bandrol Uygulaması Yönetmeliği" ile cihazlara fiziki olarak bandrol yapıştirılması yerine cihaz ve bandrol bilgilerinin elektronik ortamda saklanmasına dayalı yeni bir sisteme geçildi. Bandrol etiketleri ile aynı hukuki sonuçları doğuracak elektronik bandrol (e-Bandrol) uygulaması kapsamında cihazlara yönetmelikte şöyle yer verildi:

"a) İthalatta; ticari maksatla ithal edilen cep telefonu, taşıtlar ve televizyonlar.

b) İmalatta; yurtiçinde imal edilen cep telefonları ve televizyonlar."

ÖTV ve TRT bandrolü dışında cep telefonlarına satış sırasında % 18'lik KDV de uygulanıyor.

1 TL'lik Telefon

Yurtdışından 1 TL'ye ithal edilen veya 1 TL'lik maliyet ile yurtiçinde imal edilen cep telefonu, asgari ÖTV'nin eklenmesiyle bir kalemde 161 TL'ye ulaşmaktadır. İthalatçı veya üretcinin kar payı koymadan 1 TL satış rakamı ile piyasaya sürmek istediği telefona % 10'luk TRT bandrolü (0.1 TL) eklendiğinde 161.1 lira olan bedel üzerinden % 18'lik KDV'nin de (28,99 TL) uygulanmasıyla satış fiyatı 190 TL'ye ulaşmaktadır. Kayıtdışı olarak pazarlanan telefonlar hariç olmak üzere Türkiye'de cep telefonunun kullanıcılara minimum maliyeti 2018 itibariyle 200 TL dolaylarındadır.

Yurtdışından Alınan Telefonlar

TRT'nin talebi üzerine Bakanlar Kurulu'nun 2016/9594 sayılı kararı ile yolcu beraberinde ticari amaç dışında ülkeye getirilen cihazlara 1 Ocak 2017'den itibaren uygulanmak üzere bandrol uygulamasının getirilmesi kararlaştırıldı. Karara göre; İnternet bağlantısı olan cep telefonlarından 20 Avro, bilgisayarlardan 10 Avro sabit bandrol ücreti alınması sağlandı. Yine aynı karar çerçevesinde televizyonlardan ekran büyüklüğüne göre 8-80 Avro, radyolardan 1-2 Avro, videolardan 18 Avro, radyo ağırlıklı birleşik cihazlardan 1-18 Avro, TV ağırlıklı birleşik cihazlardan 9-21 Avro arasında, uydu cihazları ve diğer set üstü kutulardan 7 Avro bandrol kesintisi yapıldı. Ayrıca radyolu ya da televizyonlu olan "mp3, mp4, navigasyon, ev sinema sistemleri, DVD ve VCD çalar" gibi cihazlardan da 2-15 Avro arasında sabit bandrol ücreti alındı. Böylece bu cihazların yurtiçinde satılması durumunda satış fiyatına eklenen % 10'luk TRT bandrolü yolcu beraberinde getirilen cihazlar için Avro üzerinden sabit olarak uygulanmaya başlandı. Resmi Gazete'de 31 Aralık 2017 tarihinde yayımlanan 2017/11167 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla 2018 yılında da aynı bedellerin alınacağı açıklandı. Bu karar, yurtdışından ticari amaç dışında getirilen cihazlardan bandrol alınması uygulamasının geçici olarak

başlatan Özel İletişim Vergisi (ÖİV) gibi önümüzdeki yıllarda da sürdürüleceğini göstermiştir.

TRT bandrolünün yolcu beraberinde gelen cihazlar için de uygulanması anlamına gelen Bakanlar Kurulu kararından en çok cep telefonları etkilenmektedir. Söz konusu cep telefonu için 20 Avroluk bandrolün alınıp alınmadığı, telefonun ülke içindeki cep telefonu şebekelerine erişim için zorunlu olan kayıt işlemi sırasında kontrol edilebilmektedir. Onun dışında gümrük kapılarında, havalimanlarında yolcuların yanlarında taşıdığı taşınabilir ve tablet bilgisayarların nereden satın alındığı tartışma konusuna dönüşecektir.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun (BTK) en son açıkladığı verilere göre; 2014'te yurtdışından yolcu beraberinde getirilerek kayıt altına alınan cep telefonu sayısı 610 bin 44 iken 2015'de % 18.60 artışla 723 bin 532'ye ulaşmıştır. Bu yıl da 2015'teki kadar cep telefonunun yolcu beraberinde ülkeye giriş yapması durumunda TRT'ye aktarılacak bandrol kesintilerinin toplamı 7 milyon Avro'yu aşacaktır. Bilgisayarlar, TV'ler, radyolar gibi diğer cihazlardan da yapılacak bandrol kesintileri hesaba katılırsa bu rakam daha da büyüyecektir.

Yurtdışından yolcu beraberinde getirilen telefonların Türkiye'de kullanılabilmesi için gerçekleştirilen elektronik kimlik bilgisine (IMEI) sahip cihazların kayıt altına alınabilmesi için harç bedeli ise 149.2 TL olarak uygulanmaktadır. 2018 yılında da 2015 rakamları kadar cihazın kayıt edileceği varsayımı ile yapılan hesaplamada 107 milyon 950 bin TL'yi aşan bir tahsilatın gerçekleşeceği ortaya çıkmaktadır.

1 Avroluk Telefon

Düşük vergi oranları nedeniyle yurttaşların büyük çoğunluğunun yurtdışı ziyaretlerinde cep telefonu alışverişi yaptıklarına sıklıkla rastlanmaktadır. Gittiği ülkede iyi fiyat araştırması yapan ve cep telefonu maliyetini 1 Avro'ya kadar indiren vatandaşımızın maliyetlerine, 20 Avroluk (Merkez Bankası 5 Ocak 2018 Alış Kuru 4.5269 TL) ek vergi ve IMEI kayıt harcı (149.2 TL) da eklenecektir. Bu durumda toplam maliyet 244.2 TL'ye yükselecektir. Yurtdışından kendisine hediye edilen telefonu kullanmak isteyen yurttaşlar ise yaklaşık 240 TL ödemek zorunda kalacaktır.

Cihazlar Üzerindeki Toplam Vergi Yükü % 60'ı Aşıyor

İmalatçısı veya ithalatçısı tarafından 400 TL'den piyasaya sürülmek istenen İnternet erişimine sahip cep telefonuna, % 25 ÖTV'nin yanı sıra % 10 oranında TRT bandrolü ve son olarak genel toplama % 18'lik KDV yansıtılacaktır. Bu durumda bu cihaza % 25 olarak uygulanması gereken 100 TL'lik ÖTV, 160 TL olarak belirlenen asgari tutarın altında kalacağından yükseltilecek uygulanacaktır. % 10'luk TRT bandrolü için de 40 TL ek kesinti ile birlikte, KDV matrahı 600 TL'ye yükselecektir. Son olarak bu % 18'lik KDV'nin uygulanmasıyla cep telefonunun ücreti 708 TL'ye yükselecektir. Bu durumda 400 TL'lik akıllı cep telefonu için toplam vergi tutarı 308 TL olacaktır. Bu tutar oransal olarak da % 77 dolayında bir vergilendirmeye denk gelmektedir. Bir başka anlatımla

700-750 TL bandında satın alınan cep telefonlarının, vergi hariç maliyetlerinin 400-450 TL bandında olduğu söylenebilir.

TRT bandrol oranı % 6'dan % 10'a çıkarıldığı 8 Ağustos 2017 tarihinden önce aynı telefonun toplam maliyeti faturalara 689.12 TL olarak yansımakta ve toplam vergi yükü % 72 olarak şekillenmekteydi. Söz konusu TRT bandrolü zammının bu örnekte cep telefonuna getirdiği ek yük 19 TL düzeyindedir. Oransal olarak da toplam vergi yükü, 5 puan artmıştır.

CEP TELEFONU VERGİ YÜKÜ	Örnek-1	Örnek-2
Satış Bedeli	400 TL	1000 TL
ÖTV (% 25)	160 TL*	250 TL
TRT Bandrolü (% 10)	40 TL	100 TL
KDV (% 18)	108	243 TL
Toplam	708 TL	1593 TL
<i>Toplam Vergi</i>	<i>308 TL</i>	<i>593 TL</i>
<i>Vergi Oranı</i>	<i>77 %</i>	<i>59,3 %</i>
*Asgari ÖTV tutarının altında kaldığından 160 TL'ye tamamlanmıştır.		

Akıllı cep telefonları için piyasa değerlerine daha yakın bir örnek vermek gerekirse, ithalatçı tarafından 1000 TL olarak piyasaya satılmak istenen cep telefonu için ÖTV tutarı, belirlenen asgari tutarı geçerek 250 TL'ye ulaşmaktadır. % 10'luk TRT bandrolü ise 100 TL

olarak faturalara yansiyacaktır. Bu durumda KDV matrahı 1350 TL'ye ulaşmaktadır. % 18'lik KDV tutarı 243 TL olacaktır. Bu durumda 1000 TL'den piyasaya sunulmak istenen cep telefonu % 59.3'lük toplam vergiyle 1593 TL'den tüketiciye faturalanacaktır. TRT bandrolünün %6'dan, %10'a yükselmesinin öncesinde aynı telefonun toplam maliyeti 1545 TL düzeyinde kalıyordu. Söz konu değişiklik ile maliyet 48 TL yükselirken, toplam vergi yükü de %54'ten %59.3'e çıkarılmış oldu.

Aboneden Alınan Vergiler

Kullanıcılar cihaz alırken, karşı karşıya kaldıkları ağır vergi yüküne cihazlarını kullanırken de maruz kalmaktadır. Resmi Gazete'de 31 Aralık 2017 tarihinde yayımlanan Özel İletişim Vergisi (ÖİV) Genel Tebliği (Seri No: 16) ile yeni bir faturalı hat aldığınızda 46 TL tutarındaki maktu İlk Tesis Özel İletişim Vergisi 53 TL'ye yükseltilmiştir. Yine 2018 için 22.52 TL olarak belirlenen "Telsiz Ruhsatname Ücreti" de faturaya yansıtılmaktadır. Cep telefonu abonelerinin sahip oldukları hat başına belirlenen bu rakamlar 12 eşit taksitde bölünerek tahsil edilmektedir. Yeni hattın satın alındığı ilk yıl boyunca uygulanan bu vergilerin yanı sıra kalıcı olarak uygulanan Telsiz Kullanım Ücreti adlı bir vergi de mevcuttur.

BTK tarafından yayımlanan 2018 Yılı Telekomünikasyon Hizmetleri Ücret Tarifesi uyarınca; 2017 yılında 19.68 TL olarak uygulanan "Telsiz Kullanım Ücreti", 2018 yılı için 22.52 TL olarak belirlenmiştir. Söz konusu ücret cep telefonu işletmecileri tarafından taksitlendirilerek, her ay tahsil edilmektedir. Bir anlamda Telsiz Kullanım Ücreti aylık 1.88 TL olarak kullanımdan bağımsız olarak her ay faturaya yansıtılmaktadır.

İnternet ÖİV'sine % 50 Zam

CEP TELEFONU ABONE FATURASI	
İletişim Bedelleri	29.45 TL
Telsiz Kullanma Ücreti	1.88 TL
ÖİV (% 7,5)	2.21 TL
KDV (% 18)	6.04 TL
Toplam	39.58 TL
Vergi Tutarı	10.13 TL
Vergi Oranı	34.4 %
Yıllık 22.52 TL olan Telsiz Kullanma Ücreti 12 eşit taksitle faturaya dahil edilmiştir.	

İletişim türüne göre farklı olarak uygulanan ÖİV, Ocak 2018 itibariyle ÖİV tek bir oran olarak % 7.5 düzeyinde uygulanmaya başlamıştır. Buna yönelik düzenleme, Resmi Gazete'de 5 Aralık 2017 tarihinde yayımlanan 7061 sayılı Bazı Vergi Kanunları İle Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile yapılmıştır. Torba kanun olarak nitelendirilen bu düzenlemede 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun ilgili maddesinde değişiklik gerçekleştirilmiştir. Değişiklikle birlikte daha önce konuşma ve

SMS hizmetleri için uygulanan % 25'lik ÖİV oranı % 7.5'e düşürülürken, geçmişe göre faturalarda daha büyük kalemler haline gelen İnternet paketlerine uygulanan ÖİV ise % 5'den % 7.5'e yükseltilmiştir. Değişiklikle birlikte radyo ve televizyon yayınlarının uydu platformu ve kablo ortamından iletilmesine ilişkin hizmetler için uygulanan % 15'lik ÖİV de % 7.5 oranına sabitlenirken, fiber, ADSL gibi sabit hatlar üzerinden sağlanan İnternet erişimi hizmetleri için de oran % 5'den 7.5'e çıkarılmıştır. Söz konusu değişiklikte konuşma için uygulanan vergide düşüş olurken, mobil ve sabit İnternet'e erişimde uygulanan ÖİV % 50 oranında zamlanmıştır.

Cepte İşletmecilerin Abone Başına Geliri Arttı

4 Kişilik Aile Akıllı Telefon Maliyeti			
Maliyet Kalemleri	Adet	Birim Bedeller (TL)	Yıllık Toplam (TL)
Cihaz Bedeli	4	1000	4000
Cihaz Vergileri (ÖTV, TRT Bandrolü ve KDV)	4	593	2372
Cihaz Maliyet Toplamı	4	1593	6372
Yıllık-Fatura-İletişim Ücretleri	4	29,5	471
Yıllık Fatura Vergileri (Telsiz Kullanma Ücreti, ÖİV, KDV)	4	10,1	486
Yıllık Kullanım Faturası Maliyeti	4	39,6	1900
Toplam Maliyet		8272	
AGİ Dahil Asgari Ücret (Evli, Eşi Çalışmayan 2 Çocuklu)		1679	

BTK verilerine göre; işletmecilerin abone başına elde ettikleri aylık gelir ortalaması (ARPU) 2012 yılında 21.16 TL iken, 2013'de 21.32'ye, 2014'de 22.5'e, 2015'de ise 24.5 TL'ye kadar yükselmiştir. 4.5N'ye geçiş süreci ile birlikte 2016 sonu itibariyle abone başına ortalama aylık gelir % 10.7'lik artışla 27.13 TL'ye çıkmıştır. Cep telefonu

işletmecilerinin tüm abone gruplarından elde ettikleri aylık gelirin ortalaması 2016 sonu itibariyle 27.13 TL olarak belirlenirken, BTK'nın 2017 Üçüncü Çeyrek Pazar Veri Rapor'undan elde ettiğimiz üç işletmecinin ARPU değerlerinin ağırlıklı ortalaması esas alınarak hesaplanan Türkiye için mobil ARPU değeri 29.45 TL'dir. Rapora 7.13 Avro olarak yansıyan bu değerın hesaplamasında BTK tarafından Merkez Bankası günlük döviz satış kurlarının ortalaması (1 Avro=4,131558 TL) kullanılmıştır.

Özetle son açıklanan verilere göre cep telefonu işletmecilerin abone başına elde ettikleri ortalama gelir (vergiler hariç) 29.45 TL'dir. Bu rakamlara vergilerin eklenmesi ile Türkiye için abone başına ortalama cep telefonu kullanım gideri hesaplanabilir. Yani yeni telefon hattı aboneliği yapılmaksızın var olan hatlar üzerinden geçen yıllık düzeyde kullanım ve aynı düzeyde işletmecilerin gelir elde edeceği hesabıyla; aylık sabit Telsiz Kullanım Ücreti olan 1.88 TL ile % 7.5'lik ÖİV ve % 18'lik KDV'nin eklenmesiyle, Türkiye'de abone başına ortalama cep faturası 2018'de cep telefonu işletmecileri zam yapmasa bile 39.58 TL'ye yükselmektedir.

BTK'nin verilerine göre Eylül 2017 itibariyle 0-9 yaş nüfusu ve makineler arası iletişim için kullanılanlar hariç olmak üzere mobil penetrasyon oranı % 109.9'dur. Bu durumda biri 9 yaş altı olmak üzere 2 çocuğu bulunan 4 kişilik bir ailede toplamda 3 telefon hattının kullanıldığı varsayılabilir. Söz konusu ailenin aylık ortalama cep telefonu faturası 119 TL, yıllık 1425 TL olacaktır. Asgari geçim indirimi dahil eşi çalışmayan 2 çocuklu işçiler için net asgari ücretin Ocak 2018'de 1679 TL olduğu düşünülürse, 3 hattı bulunan hanenin yıllık cep telefonu gideri 1 aylık asgari ücrette yaklaşmaktadır. 9 yaş altındaki çocuğun büyümesi ve cep telefonu kullanmaya başlamasıyla yıllık cep telefonu gideri 1900 TL'ye ulaşarak, asgari ücreti aşmaktadır. Aynı ailenin sadece kullanım için ödeyeceği aylık fatura asgari ücretin % 9,4'ü düzeyindedir. Dört hattının kullanıldığı bir aileden cep telefonu kullanımından kaynaklı aylık ortalama tahsis edilen vergi 40.52 TL, yıllık ise 486 TL'dir. Bu hesaba ilk hat açılışında uygulanan kesintiler ve cep telefonu edinme maliyeti de dahil değildir.

Toplumun genelini aynı düzeyde vergilendiren dolaylı vergilerle Hazine'ye gelir elde etme anlayışı, yoksul kesimler üzerindeki yükü artırmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojileri ve buna dayalı hizmetler üzerindeki vergi yükleri, kullanım oranının artması önündeki en büyük engeli teşkil etmektedir. Şöyle ki, akıllı cep telefonu kullanımına geçmek isteyen asgari ücretle geçinen 4 kişilik ailenin cihaz satın alımı ve bu cihazların kullanımı için yıllık ödeyecekleri fatura 5 asgari ücreti aşmaktadır. Eşi çalışmayan 2 çocuklu asgari ücretlinin Ocak 2018 itibariyle net maaşı asgari geçim indirimi de dahil olmak üzere 1.679 TL'dir. Vergiler hariç 1000 TL'den piyasaya sürülen bir ortalama bir akıllı cep telefonun vergiler dahil toplam maliyeti 1593 TL'dir. Aile bireylerinin hepsine akıllı cep telefonu alınmaya çalışması durumunda 4 telefon için toplam maliyet 6 bin 372 TL olacaktır. Cep telefonu işletmecilerin abone başına elde ettikleri ortalama gelir üzerinden yapılan hesaplama göre ortalama cep telefonu faturası vergiler dahil 39.58 TL düzeyinde olduğu düşünüldüğünde 12 ay boyunca 4 hat için ödeyeceği toplam rakam 1900 TL dolaylarında olacaktır. Aynı yıl söz konusu telefonlardan satın almak isteyen asgari ücretlinin yalnızca yıllık cep telefonu kaynaklı iletişim maliyeti 5 asgari ücreti aşmaktadır. Toplamda 8272 TL'yi bulan bu giderin 2858 TL'lik kısmı cihaz ve kullanım faturalarındaki vergilerden kaynaklanmaktadır. Asgari ücretli yoksul kesimlerin halihazırda ulaşmakta zorluk çektiği bilgi ve iletişim teknolojileri üzerindeki yüklerden biri olan TRT bandrolü oranının 2018'de artırılması;

bütçe açıklarının teknoloji yoksulluğu büyütülerek kapatılması anlayışının süreceğine işaret etmektedir.

Sonuç

Kendi geliştirdiği teknolojiyi kullanan bilgiye ve Ar-Ge'ye dayalı katma değeri yüksek ürünler üreten bir sanayileşme modelini hayata geçirebilmemiz için bilgi teknolojilerine erişim maliyetlerini hızla aşağıya çekmemiz gereklidir. Sosyal politikalar kapsamında toplumun yoksul kesimlerine yönelik olarak yürütülen çalışmaların kapsamına bilgi teknolojilerine erişim de alınmalıdır. Ülke geleceği ve yoksullukla mücadele açısından oldukça stratejik olan cihaz ve hizmetlerin her haneye girmesi sağlanmalıdır. Cihaz temini ve hizmet sunumunda oluşan maliyetlere ilişkin de tüm alanı kapsayacak şekilde kamu yararına denetimler yapılarak, makul fiyatların oluşması sağlanmalıdır.

Geçtiğimiz yıl, sektörün lokomotifini konumunda olan Türk Telekom'un da yaşanan çöküş belirginleşmiş, alt yapı eksiklikleri daha yüksek sesle dillendirilmeye başlanmıştır. 2017'de yaşanan yatırım düşüşü ve artırılan vergi yükü nedeniyle Türkiye'nin hızla "Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yoksulluğuna" sürüklendiği bir dönemin başladığının işaretleri verilmiştir. Tüm dünyada endüstri 4.0 ve yapay zekanın uygulamalarının yaşama geçmeye başladığı bu dönemde, telekomünikasyon alt yapısı eksiklikleri ülkemizi, ne yazık ki dünyanın yoksulluğuna talip hale getirmiştir. Kullanıcıların hizmetlere kaliteli ve ucuz bir şekilde erişim hizmeti verilmesi için kamu idaresinin, vergileri kaldırmanın yanında sektörün gelir rakamlarını büyütmeyi esas alan politikalar yerine, maliyetlerle orantılı fiyatlandırma ile tüm kesimlere hizmetlerin sağlıklı olarak sunulmasını sağlayacak düzenlemelere yönelmesi gereklidir.

Bilgi teknolojilerine erişim ve kullanım maliyetlerinin sürekli olarak büyüdüğü ülkemizde, kendi geliştirdiği teknolojiyi kullanan, bilgiye ve Ar-Ge'ye dayalı yeni bir ekosistem yaratılması olasılığı hızla düşmektedir. Geçtiğimiz yıl da düşük olan bu ihtimal, sanayi elektriğine uygulan TRT payının kaldırılmasıyla azalan TRT bütçesinin şişirilmesine kurban edilmiştir. Kamu yayıncılığı vasfı da kalmayan TRT'nin kullandığı devasa bütçe, Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yoksulluğu olarak nitelendirilebilecek yeni bir tür geri kalmışlığı, tetiklemektedir.

Kaynaklar

- EMO Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yoksulluğu Raporu, 2016
- EMO Türk Telekom Özelleştirme Raporu, Kasım 2017
- BTK 2017 Yılı 2. Çeyrek Üç Aylık Pazar Verileri Raporu